

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล
DEVELOPMENT OF UNIVERSITY SOCIAL RESPONSIBILITY INDICATORS BASED ON THE
PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE

นางจอย ทองกล่อมสี *

Joy Thongklomsee

ผศ.ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ **

Assis. Prof. Pansak Polsaram, Ph.D.

รศ.ดร.ศิริเดช สุชีวะ ***

Assoc. Prof. Siridej Sujiva, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทาง ลักษณะ ขอบข่าย และพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี สัมภาษณ์ จัดประชุมกลุ่มย่อย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย กลุ่มตัวอย่างคือ คณาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา ๒๓ แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงคุณภาพ และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ชุมชน พันธกิจ สังคม และธรรมาภิบาล เป็นแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย Input – Process – Output ,วัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบัน และความต้องการของสังคม ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ คือ ๑) การดูแลแก้ปัญหาชุมชนและสังคม ๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ๓) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ๔) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคม ๕) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ๖) การบริหารแบบมีส่วนร่วม และ ๗) จริยธรรมทางวิชาการ จากการวิจัยพบว่าแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย อยู่บนฐานพันธกิจที่บูรณาการ การมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

* นิสิตดุขฎฐิบัณฑิตสาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: joychula@gmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: pansakp@gmail.com

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: ssiridej@chula.ac.th

Abstract

This research aims to research into the guidelines, feature and scope in development of university social responsibility indicators based on the principles of good governance by studying from the concepts, theories, interviews, small group discussions and statistical data analysis. The samples were comprised of instructors and in-house personnels from 23 higher education institutes. The data was analyzed with qualitative method and the instant program was used in the survey component analysis.

The result revealed that the community, missions, society and good governance were regarded as responsibility guidelines toward the society for Thai higher education institutes. The feature and the scope of the indicators were Input – Process – Output. The objectives on foundation of the institutes and social demands were composed of 7 components and 63 indicators, namely, 1) Community problems solving. 2) Researching into community development. 3) Innovation encouragement for community development. 4) Environmental management for social development. 5) Promotion of arts and culture. 6) Associative administration 7) academic ethics. According to the research, it was found that the responsibility guidelines toward the society for Thai higher education institutes were based on the missions integrated into social and communal association for sustainable development.

คำสำคัญ : ตัวบ่งชี้, ความรับผิดชอบต่อสังคม, สถาบันอุดมศึกษา, ธรรมภิบาล

Keywords: INDICATOR / COOPERATE SOCIAL RESPONSIBILITY / HIGHER EDUCATION INSTITUTE / GOOD GOVERNANCE

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล DEVELOPMENT OF UNIVERSITY SOCIAL RESPONSIBILITY INDICATORS BASED ON THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE

บทนำ

ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม เศรษฐกิจและ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม จึงถูกเริ่มต้นกล่าวถึงในการประชุมสุดยอดระดับโลกด้านสิ่งแวดล้อม (Earth Summit) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กระแสแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมชัดเจนมากขึ้นเมื่อองค์การสหประชาชาติออกมาเรียกร้องให้องค์กรธุรกิจและกิจการต่างๆ ทั่วโลกแสดงความเป็นพลเมืองที่ดีของโลก (Good Global Citizenship) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จากนั้น องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development) ได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับบริษัทข้ามชาติ นำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมไปปฏิบัติ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ การประชุม World Economic Forum ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีมติยอมรับคุณค่าและความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม โดยประกาศจัดตั้ง (Global Corporate Citizenship Initiative) ขึ้นเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการนำหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมไปปฏิบัติให้เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหน้าที่และกลยุทธ์การดำเนินกิจการเพื่อผลกำไรและการเจริญเติบโตที่ยั่งยืน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสิ่งแวดล้อม (สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม, ๒๕๕๕)

ในขณะเดียวกัน มีการนำแนวคิดการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility; CSR) ที่เริ่มดำเนินการในองค์กรภาคธุรกิจ ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย และการดำเนินกิจกรรมอันหลากหลาย ขององค์กรภาคธุรกิจ เพื่อเป็นการคืนกำไรให้กับสังคม แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดการสานสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม ของสังคมมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization: ISO) กำหนดมาตรฐาน ว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000 Social Responsibility) ขึ้น เพื่อให้บริษัท องค์กร หน่วยงาน และสถาบันทั่วโลก รวมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร ได้เพิ่มความตระหนักและสร้างความเข้าใจในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวจะเป็นข้อเสนอแนะ หลักการและวิธีการของความรับผิดชอบต่อสังคมที่องค์กรพึงปฏิบัติด้วยความสมัครใจทุกองค์กร สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โดยไม่ต้องมีการตรวจรับรอง (องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน, ๒๕๕๓ : ออนไลน์)

ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันที่มีพันธกิจสำคัญประการหนึ่งคือ ผลิต และพัฒนา กำลังคน เข้าสู่ระบบของสังคม ด้วยกระบวนการ เป้าประสงค์ บริบท และปัจจัยแวดล้อม แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคทั่วประเทศ การกำหนดยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา จึงมีทิศทางไปสู่การตอบสนองความต้องการของสังคม และชุมชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยสร้างความเชื่อมโยงในสิ่งที่แตกต่าง หรือเลื่อมล้ำในทุกมิติ ของสังคมให้สามารถ พัฒนาไปในแนวทางเดียวกันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปีฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๖๕) ประกอบกับ พลวัตของสังคมแปรเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การกำหนดประเด็นสำคัญ เกี่ยวกับ บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็น ในการประชุมระดับโลกด้านการอุดมศึกษา (World Conference on Higher Education: WCHE 2009) ณ ยูเนสโก

สำนักงานใหญ่ กรุงปารีส เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๕๒ ในขณะที่เดียวกัน มีการนำแนวคิด CSR ที่เริ่มดำเนินการในองค์กรภาคธุรกิจ ด้วยรูปแบบการดำเนินกิจกรรมหลากหลายนั้น กระแสแนวคิดด้านการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของ สถาบันอุดมศึกษา (University Social Responsibility; USR) จึงเริ่มจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนัก ประกอบกับข้อมูลการจัดลำดับมหาวิทยาลัยแนวใหม่ Washington Monthly ได้เสนอการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโดยตั้งคำถามว่า What Colleges are doing for the Country? โดยพิจารณาจาก มหาวิทยาลัย ว่ามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร โดยใช้ ๓ ตัวชี้วัดสำหรับการพิจารณา คือ ๑) Social Mobility ๒) Research ๓) Community Service (ณัฐนนท ทวีสิน, ๒๕๕๓) นอกจากนี้ ในการจัดสัมมนาของสถาบันคลังสมองเมื่อปี ๒๕๕๔ ได้จุดประกายประเด็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ เชื่อมโยงกับพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อนำไปสู่ความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเอง สำหรับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยที่มีต่อสังคมนั้น สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องศึกษา กำหนดนิยามและ ขอบเขตของ USR ให้ชัดเจน แล้วนำมาเผยแพร่ ไปสู่การปฏิบัติ โดยให้ USR อยู่ในแผนการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และผลการปฏิบัติ รวมถึงการสร้างศรัทธาให้บุคลากร นักศึกษา สมาชิกทุกคนของสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ริเริ่ม เพื่อเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสถาบันอุดมศึกษา ต่อสังคม ต้องมีหน่วยงานเฉพาะ ดูแลความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยต่อสังคม และอยู่ในระบบประกันคุณภาพการศึกษา (เกษม วัฒนชัย, ๒๕๕๔)

จากการทบทวน พันธกิจสถาบันอุดมศึกษา ๔ ด้าน ประกอบกับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ที่ปรากฏอยู่ใน กรอบแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๖๕) รวมทั้ง แนวคิดเกี่ยวกับหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร และสถาบันต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมีการริเริ่มดำเนินการในส่วนนี้แล้ว แต่ก็ยังเป็นการริเริ่มดำเนินการในช่วงต้นที่แต่ละสถาบันอุดมศึกษา ต่างปฏิบัติกันไปตามแนวทางของสถาบันเองโดยยังไม่แนวทางยึดปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันหรือให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของประเทศ รวมทั้งยังขาดตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความชัดเจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของประเทศ ผู้วิจัยจึงตั้งใจจะดำเนินงานวิจัย ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อศึกษาว่าสถาบันอุดมศึกษาไทย จะมีลักษณะ ขอบข่ายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไร เป็นไปในแนวทางใด และควรจะมีตัวบ่งชี้ด้านใดบ้างที่จะบ่งบอกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย จะเป็นตัวช่วยเข้าไปเสริมกลไกการทำงานของสถาบันอุดมศึกษาด้วยกรอบปฏิบัติที่ชัดเจนและยืดหยุ่นตามสภาพของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง และจะเป็นตัวช่วยในการจัดระบบงานข้อมูลเพื่อประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต อาทิ การจัดอันดับมหาวิทยาลัย อีกทั้งประโยชน์ที่สำคัญจะช่วยในการสื่อสารกับสาธารณะและส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตรวจสอบได้ (Smith, 2003; Nardo และคณะ, 2005) ตลอดจนเป็นการยกระดับการพัฒนาคุณภาพ และการประเมินผลอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับดัชนีชี้วัดเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของสถาบันอุดมศึกษา และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาในประเทศอื่น เพื่อพัฒนาประเทศในองค์รวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

๒.ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

๓.พัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ใช้กระบวนการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed Method) คือการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ประชากรคือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับและ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน ๒๓ แห่งทั่วประเทศ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามลักษณะภูมิศาสตร์ คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างสถาบันให้มีกำหนดไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของประชากร กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ในกลุ่มอาจารย์ และบุคลากร ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยพิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๒ ราย ซึ่งถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่ดี (Comrey & Lee, 1992)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์กลุ่ม และการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลคือ อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันอุดมศึกษาคือ นักวิชาการ ผู้ประกอบอาชีพในภาคธุรกิจเอกชน ผู้ปกครอง นิสิตนักศึกษาทั้งระดับปริญญาบัณฑิต และระดับบัณฑิตศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเพื่อประมวลข้อสรุปจากความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูล (Beck, 1994) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุนตำแหน่งไม่น้อยกว่าผู้อำนวยการ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V) ค่าความเบ้ (Sk) และ ค่าความโด่ง (Ku)

การดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดกรอบแนวทางเบื้องต้นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

เป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรธุรกิจ เชื่อมโยงกับ พันธกิจสถาบันอุดมศึกษา ๔ ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน โดยศึกษาจาก หนังสือเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย เพื่อนำมาเชื่อมโยงเป็นแนวทางเบื้องต้น ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดขอบข่ายและลักษณะ ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้บริหารระดับสูง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของสถาบันอุดมศึกษาโดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิก่อนไปดำเนินการสัมภาษณ์และสนทนา

กลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทาง ลักษณะและขอบข่าย ความรับผิดชอบต่อสังคม ของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล เบื้องต้น

นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ มาสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (rating Scale) ตามวิธีการของ ไลเคิร์ท, 1932) สำหรับอาจารย์และบุคลากรที่ปฏิบัติงานใน สถาบันอุดมศึกษา เพื่อสรุปขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล โดยแบบสอบถามประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ (๑) เป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ กรอบ นิยาม ลักษณะ และขอบข่าย ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ที่ ผู้วิจัยวิเคราะห์สังเคราะห์ได้จากขั้นตอนที่ ๑ และ ๒ (๒) เป็นการสอบถามความคิดเห็นต่อ ร่างลักษณะ และ ขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ ๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

นำแบบสอบถามที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณาจารย์ บุคลากร ใน สถาบันอุดมศึกษาแล้วนำมาวิเคราะห์จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวบ่งชี้ ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (skewnes) และค่าความโด่ง (kurtosis) จากนั้นนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ และค่าน้ำหนักองค์ประกอบแต่ละด้าน สรุปข้อมูลเป็นตัว บ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ ๕ การรับฟังความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของ สถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๔ มาจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group Discussion) โดยเชิญคณาจารย์ ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านหลักธรรมาภิบาล และ ด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้ จากสถาบันอุดมศึกษา จากองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อจำนวน ๑๕ คน เพื่อ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล แบ่งออกเป็น ๓ ประการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

๑.แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากการวิจัยพบว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เป็นไปตามพันธกิจการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษา โดยการบริหารจัดการเป็นไปในลักษณะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง สถาบันอุดมศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณค่า พัฒนาชุมชน สังคม ตาม ความจำเป็นของชุมชน และสังคม ตลอดจนผลิตองค์ความรู้ใหม่ไปตอบโจทย์ให้สังคม แก้ปัญหาให้กับ สังคมได้ ผลงานวิจัย ที่ผลิตออกมา ต้องสามารถชี้แนะสังคม สร้างประโยชน์ เข้าไปร่วมแก้ปัญหา ร่วมตอบ โจทย์ให้แก่ชุมชนและสังคม ต้องเปิดโอกาสให้บุคลากร และอาจารย์ทำงานให้สังคม มีการบริการวิชาการ แก่สังคม ไปพร้อมกับการจัดการเรียนรู้ ดูแลใส่ใจชุมชนรอบนอกสถาบัน รักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ใช้

ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มรายได้ สามารถไปช่วยประเทศชาติในการแก้ปัญหาได้ สร้างความสุขให้กับคน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน ซึ่งแนวทางดังกล่าว สามารถกำหนดได้เป็น ๔ มิติ ดังนี้

มิติที่ ๑ แนวทางด้านชุมชน

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านชุมชน เป็นการให้ความสำคัญไปที่ การให้การดูแลชุมชน หรืออยู่ร่วมกันกับชุมชนอย่างมีความสุข ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชน โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาทที่จะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูล กลุ่มคนด้อยโอกาส ให้มีโอกาส สร้างเสริม และแก้ไขข้อจืดออ่อนของชุมชน ในด้านการดำรงชีวิต ความต้องการพื้นฐานของชีวิต ส่งเสริมให้มีสุขภาพดี ส่งเสริมปัจจัยที่ในการให้ความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางด้านบริการสุขภาพ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อให้ชุมชนมีความสุข และเป็นที่ยิ่งของชุมชนอย่างยั่งยืน

มิติที่ ๒ แนวทางด้านพันธกิจ

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านพันธกิจ เป็นการให้ความสำคัญไปที่ การทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ตามพันธกิจที่มีอยู่ ๔ ด้าน ให้ดีที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยอยู่บนฐานของการสร้างการมีส่วนร่วม ในทุกพันธกิจ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมภายในสถาบันอุดมศึกษาเอง และหรือ การสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ รวมถึงการใช้ระบบเครือข่ายในการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ

มิติที่ ๓ แนวทางด้านสังคม

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านสังคมให้ความสำคัญไปที่ การสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม มีการพัฒนา ปรับปรุงให้สังคมในภาพรวมให้ดีขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสังคม ในการสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมนั้น จะต้องได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของสังคม ตรงตามความต้องการของสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับนานาชาติ

มิติที่ ๔ แนวทางด้านธรรมาภิบาล

แนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ในมิติด้านธรรมาภิบาล ให้ความสำคัญไปที่ การที่สถาบันอุดมศึกษานำหลักธรรมาภิบาล ๖ ด้าน คือ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาเป็นหลักในการบริหารจัดการ โดยนำไปเชื่อมโยงกับกระบวนการบริหารจัดการตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยคือ การจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการ การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่ทำให้เกิดความยั่งยืน ความเสมอต้นเสมอปลาย เป็นไปตามอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

๒. ผลการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ที่ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ที่ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้าน ของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล แบ่งได้เป็น ๔ มิติ ดังนี้

มิติที่ ๑ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ด้าน Input – Process – Output

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ อยู่บนแนวทาง ของ กระบวนการ Input - Process - Output และ หรือ Outcome เป็นแนวทางหลัก ส่วนของ Input ประกอบด้วย การพิจารณาถึงปัจจัยนำเข้าต่างๆ ทั้งด้าน บุคลากร งบประมาณ ปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ ส่วน Process อยู่ภายใต้กระบวนการของทุกพันธกิจ ไม่ว่าจะเป็น กระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการวิจัย กระบวนการบริการวิชาการ และการบวนการทางด้านการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม ต่อมาจนถึงขอบข่ายของ Output หรือ Outcome ที่มองที่ผลลัพธ์ ของพันธกิจหลัก ๔ ด้าน ของสถาบันอุดมศึกษาคือผลลัพธ์ ด้านการจัดการเรียน ผลลัพธ์จากกระบวนการดำเนินงานวิจัย ผลลัพธ์จากการให้บริการทางวิชาการ และผลลัพธ์จากการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม

มิติที่ ๒ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ด้านวัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบัน

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ให้ความสำคัญกับ วัตถุประสงค์ ของการตั้งสถาบันอุดมศึกษา ของแต่ละแห่ง ที่มีความแตกต่างกัน เป็นลำดับต้นแล้วจึงไปดูที่ กระบวนการดำเนินการ โดยให้ความสำคัญไปที่ หลักสูตร ที่สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการเปิดการเรียนการสอน อันจะมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ของแต่ละหลักสูตร อันจะสอดคล้องไปกับวัตถุประสงค์ ของการตั้งสถาบันอุดมศึกษา ของแต่ละแห่ง ที่มีความแตกต่างกันตามอัตลักษณ์ของสถาบันแต่ละแห่ง

มิติที่ ๓ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ ด้านพันธกิจ

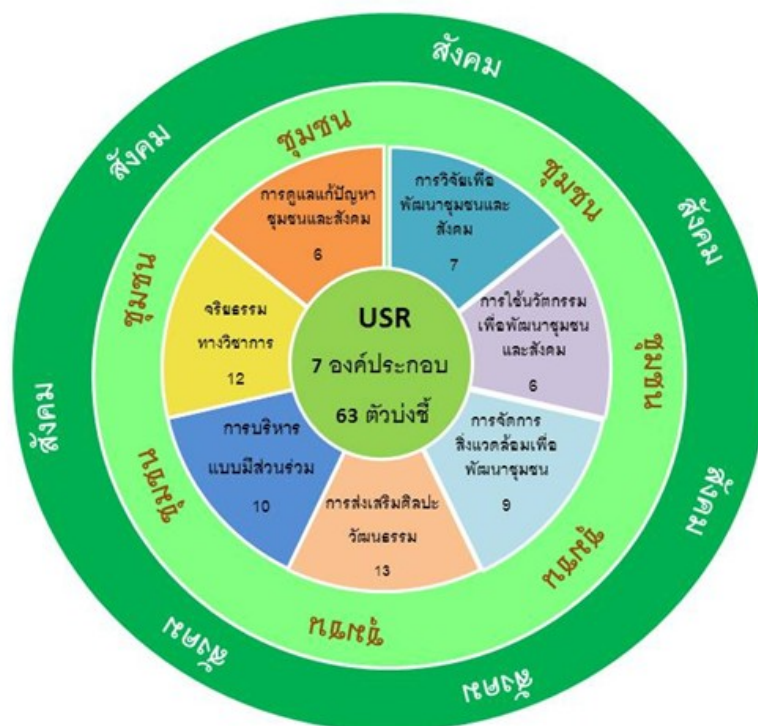
ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ให้ความสำคัญกับการดูที่ผลลัพธ์ ของ พันธกิจ ๔ ด้านของ สถาบันอุดมศึกษา มาเป็นตัวชี้วัด ในมิติต่างๆ กล่าวคือ ตัวชี้วัดด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ตัวชี้วัดด้านการวิจัย ตัวชี้วัดด้านการบริการวิชาการ และตัวชี้วัดด้านการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม โดยลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ในมิตินี้ นี้ให้ความสำคัญ กับเงื่อนไขเรื่อง เวลา กล่าวคือ นำเงื่อนไขเรื่องความยั่งยืน และความต่อเนื่องของกิจกรรมต่างๆ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อประเมินความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา อีกทั้งให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อสถาบันอุดมศึกษา นั้นๆ เป็นสำคัญ

มิติที่ ๔ ลักษณะและขอบข่าย ด้านความต้องการของสังคม

ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่าง พันธกิจ ๔ ด้านของ สถาบันอุดมศึกษา ทั้งกระบวนการ กับความต้องการของสังคม โดยให้ความสำคัญกับมิติทางสังคม ด้าน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต โดยรวมของสังคม โดยกระบวนการกำหนดขอบข่าย ขึ้นอยู่กับ ลักษณะสังคมของแต่ละพื้นที่ ที่สถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่ ซึ่งแต่ละที่แต่ละแห่งอาจจะแตกต่างกัน บ้าง เหมือนกันบ้าง โดยสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจะต้องกำหนดขอบข่าย ลักษณะขึ้นเองให้สอดคล้องกับ ลักษณะต่างๆ ของชุมชน และสังคม ตลอดจนถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ในพื้นที่ นั้นๆ ให้เกิดความเป็นไปได้เหมาะสม เป็นที่ยอมรับ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน

๓. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ที่มีค่าสูง จำนวนตัวอย่างมีขนาดเหมาะสม การวิเคราะห์องค์ประกอบ ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO – MSA) เท่ากับ ๐.๙๓๔ ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่า Chi-Square เท่ากับ ๕๔๓๒๕.๑๑๖ และ df เท่ากับ ๘๒๕๖.๐๐๐ Sig เท่ากับ ๐.๐๐๐ ตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ นำเสนอเป็น University Social Responsibility Model ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ รูปแบบตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล
University Social Responsibility Model (จอย ทองกลุ่มสี, 2556)

จากแผนภาพรูปแบบตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล (University Social Responsibility Model) อธิบายเรียงลำดับค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบที่ ๑ การดูแลแก้ปัญหา ชุมชนและสังคม น้ำหนัก ๗๔.๘๗ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) สร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างสถาบันฯ กับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๒) มีการแสดงออกถึงความใส่ใจ ดูแลชุมชน รอบๆ สถาบัน ฯ ๓) มีแผนงาน หรือโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน ๔) ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยบูรณาการ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ๕) เข้าร่วมแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับสังคม ๖) มีการดำเนินการด้านต่าง ๆ เป็นไปตามพันธกิจของสถาบัน

องค์ประกอบที่ ๒ การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ค่าน้ำหนัก ๗๑.๐๔ จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) ดำเนินการวิจัยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ๒) ผลงานวิจัยของสถาบันช่วยยกระดับความสามารถทางการผลิตของ SME ของชุมชน ๓) นำความรู้ใหม่จากการวิจัยมาเผยแพร่ เพื่อประโยชน์ต่อสังคม ๔) ผลงานวิจัยของสถาบัน สามารถ กระตุ้น เตือนสติ สังคม ได้ ๕) นำปัญหาของชุมชน มาเป็นโจทย์ในการทำงานวิจัย ๖) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อตอบสนองชุมชนตามความจำเป็นของชุมชน ๗) ใช้กระบวนการดำเนินการวิจัย ยกระดับ ความสามารถของคนทำงานในสถานประกอบการ

องค์ประกอบที่ ๓ การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ค่าน้ำหนัก ๖๙.๒๒ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ ไปให้ความรู้กับชุมชน ๒) มีการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้กับสังคมภายนอกสถาบัน ๓) มีโครงการสนับสนุน เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน ๔) มีการนำเทคโนโลยีไปถ่ายทอดให้กับชุมชน ๕) มีระบบการประเมิน การให้บริการวิชาการ จากผู้รับบริการวิชาการ ๖) บุคลากรของสถาบัน เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ ให้กับองค์กรระดับท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ ๔ การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชน คำนวณหน้า ๖๗.๔๗ จำนวน ๙ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีแนวทางการการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อย่างคุ้มค่า ๒) มีระบบการตรวจประเมินด้านการบริหารจัดการ ๓) มีช่องทางการรับการตรวจสอบ ด้านหลักธรรมาภิบาล ๔) มีระบบบำบัดสิ่งแวดล้อม ที่ได้มาตรฐานสากล ๕) มีช่องทางการสื่อสารแบบสองทาง กับสังคมในสถาบัน และกับสังคมนอกสถาบัน ๖) มีการแสดงความเป็นอิสระทางการบริหารจัดการ ๗) แสดงความตระหนัก และติดตามการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ๘) มีการสอดแทรกหลักธรรมาภิบาล ในกระบวนการบริหารจัดการ ๙) มีมาตรการ ในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

องค์ประกอบที่ ๕ การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คำนวณหน้า ๖๖.๔๕ จำนวน ๑๓ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสืบทอดความเป็นวัฒนธรรมของชาติ ๒) มีโครงการหรือ กิจกรรมที่แสดงถึงการทำนุบำรุง และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ของชาติ ๓) มีความเสมอภาคในการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ๔) ดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดย ไม่ขัดกับวัฒนธรรมชุมชน ๕) ดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามความสมัครใจ ของผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้มีส่วนร่วม ๖) มีการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ และ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และ ภูมิปัญญาในลักษณะและรูปแบบต่างๆ ๗) มีการกำหนดแนวทางในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ๘) สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ระหว่างนักศึกษา และ อาจารย์ ๙) มีการดำเนินโครงการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ประจักษ์ต่อสังคมยึดมั่นบนความถูกต้อง ดีงาม มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ๑๐) มีกระบวนการปลูกฝังสร้างจิตสำนึก ให้กับสังคม ๑๑) สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ระหว่าง นักศึกษา อาจารย์และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๑๒) ให้บริการทางวิชาการด้วยความตระหนักในสิทธิ และหน้าที่ มีสำนึกแห่งความรับผิดชอบ ๑๓) ใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างคุ้มค่า ประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษา และพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่

องค์ประกอบที่ ๖ การบริหารแบบมีส่วนร่วม คำนวณหน้า ๖๔.๔๘ จำนวน ๑๐ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีการกำหนด เขตพื้นที่ชุมชน ที่สถาบันจะดูแลรับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม ๒) มีแผนการสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ๓) มีการกำหนดแผนความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งระยะสั้น และระยะยาว ๔) มีรูปแบบการประเมินผลงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ๕) มีแผนการดำเนินงานระยะยาวเพื่อการดูแลทุกข์สุข ของชุมชน ๖) เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนมหาวิทยาลัย ๗) เปิดโอกาสให้นิสิต นักศึกษา และบุคลากร มีส่วนร่วมในการทำแผนมหาวิทยาลัย ๘) มีการกำหนดกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคม ปรากฏอยู่ในแผนของสถาบันฯ ๙) มีระบบการสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม ให้กับอาจารย์ผู้สอน ๑๐) มีการกำหนดตัวชี้วัด แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

องค์ประกอบที่ ๗ จริยธรรมทางวิชาการ คำนวณหน้า ๕๘.๙๖ จำนวน ๑๒ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ๑) มีกระบวนการวัดประเมินผลการศึกษาในระดับรายวิชาที่โปร่งใส ๒) จัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษา ๓) เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น ด้วยความสมัครใจ ๔) มีการจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการดำเนินงานวิจัย ๕) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณ ๖) มีการแสดงความเป็นอิสระทางวิชาการ ๗) ให้บริการวิชาการ ตามมาตรฐานระดับสากล ๘) มีแนวทางส่งเสริมความโปร่งใส ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน ๙) ให้บริการวิชาการอยู่บนฐานของความถูกต้องเป็นธรรม ๑๐) การดำเนินงานวิจัยของสถาบัน

เป็นไปด้วยความ โปร่งใสไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ๑๑) มีกระบวนการจัดการการเรียนรู้ อยู่ในส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ๑๒) มีการสร้าง หรือกำหนด กรอบมาตรฐานวิชาชีพ ครบทุกสาขาวิชา

อภิปรายผล

๑.แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากการศึกษาพบว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยแนวทาง ๔ มิติ ได้แก่ ๑) มิติแนวทางด้านชุมชน ๒) มิติแนวทางด้านพันธกิจ ๓) มิติแนวทางด้านสังคม และ ๔) มิติแนวทางด้านธรรมาภิบาล กล่าวคือแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เป็นไปตามพันธกิจการก่อตั้งของสถาบันอุดมศึกษา โดยการบริหารจัดการเป็นไปในลักษณะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง สถาบันอุดมศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการพัฒนาชุมชน สังคม ตลอดจนผลิตผลงานวิจัยหรือองค์ความรู้ใหม่ เพื่อตอบโจทยให้ชุมชนและสังคม ในการแก้ปัญหา ชี้นำ สร้างประโยชน์ ให้กับชุมชนและสังคมได้ อีกทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากร และอาจารย์ทำงาน และ ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคมไปพร้อมกับการจัดการเรียนรู้ มีการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มรายได้ สร้างความสุขให้กับคนในชุมชนและสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรวมทั้งสามารถช่วยประเทศชาติในการแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้าน Corporate social responsibility (CSR) ของ Kotler and Lee (2005) ว่าเป็นการช่วยเหลือ สร้างสัมพันธภาพ พัฒนาชุมชน รับผิดชอบต่อสังคม เช่นเดียวกับ สถาบันไทยพัฒน์ (Thaicso, ๒๕๕๑ : online) ที่นิยาม CSR ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กรในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข รวมทั้ง องค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน ISO 26000 ยังกำหนดแนวทาง CSR ให้มุ่งประโยชน์ไป ที่ชุมชน นอกจากนี้ ทงทพิภา วิริยะพันธุ์ (๒๕๕๔) ได้นำเสนอรูปแบบแนวทาง CSR ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ กับหลักสูตร, นักศึกษา, บุคลากร, คณาจารย์, เจ้าหน้าที่, การบริการวิชาการ, สิ่งแวดล้อม, ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมทั้ง สุประพล นกทอง (๒๕๕๒) พบว่า สาระสำคัญของ CSR คือการดำเนินงานขององค์กรเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตของคนในสังคม และสิ่งแวดล้อม ต่อกลุ่มคน ๒ กลุ่มหลัก คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ได้แก่ ลูกค้า คู่ค้า พนักงาน ครอบครัวของพนักงาน คณะผู้บริหาร ชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยอ้อม ได้แก่ ประชาชนทั่วไป คู่แข่งขันทางธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อที่จะสนับสนุนให้เกิดการรับรู้ของการมีชื่อเสียงที่ดีขององค์กรเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิด University Social Responsibility; USR ของสถาบันคลังสมอง ที่ระบุว่า USR ประกอบด้วยแนวทาง ๕ ด้าน คือ

๑)การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคลากรของมหาวิทยาลัย ครอบครัวของ บุคลากร นักศึกษา อาจารย์ และชุมชนท้องถิ่นรวมถึงสังคมโดยการเน้นไปที่ พื้นฐานสามอย่างคือ การวิจัยสำหรับการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒)กิจกรรมการสร้างความตระหนักในประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

๓)การสร้างผลกระทบเชิงบวกที่เด่นชัดและวัดได้ไปสู่สังคม เช่น การสร้างประโยชน์กับสาธารณะ ผ่านการศึกษาและการวิจัย การกระจายความรู้และ ความเชี่ยวชาญในวงกว้าง การรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน และจรรยาบรรณที่สูง การ ส่งเสริมและการปฏิบัติในการ สร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อม และประพฤ

ตัวในฐานะองค์กรประชาชนและสร้าง ความกระตือรือร้นและความมีส่วนร่วมกับชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๔) กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

๕) การรวมกันของระบบจัดการสิ่งแวดล้อม(Environmental Management System) การมีส่วนร่วมกับสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม การส่งเสริมความยั่งยืนในการสอนและการวิจัย

นอกจากข้อค้นพบ แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังกล่าวแล้ว ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศอินเดีย United Nations Development Programme; UNDP (2000) พบว่า การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศอินเดีย มีปัจจัยเกี่ยวข้องมาจากพนักงานในองค์กร กลุ่มลูกค้า ชุมชนรอบข้างและผู้มีอำนาจตัดสินใจในองค์กร ในขณะที่ผลการศึกษาด้านการเรียกร้องในกระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในอินเดีย พบว่ามีการเรียกร้องถึงปัญหาด้านจริยธรรมในการดำเนินงาน มากที่สุด รองลงมาคือ การเรียกร้องด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การเรียกร้องถึงการยึดหยุ่นในกฎระเบียบ และการเรียกร้องถึงมาตรการด้านสุขภาพและความปลอดภัยจากองค์กร ตามลำดับ ดังนั้นการที่สถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่มุ่งพัฒนาความเจริญของทางสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงเพื่อพัฒนาประเทศ และมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ (ละเอียต จงกลณี, ๒๕๒๕) จำเป็นต้องกำหนดแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบัน เพื่อเป็นกรอบในการวางแผนกลยุทธ์ตลอดจนเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้ วัดประเมินได้จริงอันจะนำมาซึ่งการยกระดับความสามารถในการพัฒนาคุณภาพสถาบันอุดมศึกษา เพิ่มขีดความสามารถในการเปรียบเทียบ ยกกระดับความน่าเชื่อถือ เกิดวัฒนธรรมองค์กรใหม่ นำมาซึ่งการเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กร ชุมชนและสังคมได้รับประโยชน์รอบด้าน สถาบันอุดมศึกษาจึงจะเป็นที่พึงของสังคม โดยแท้จริง

๒. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจ ๔ ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการศึกษาพบว่าลักษณะและขอบข่ายของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมตาม พันธกิจ 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยกรอบมุมมอง ๔ มิติ มิติที่ ๑ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้าน Input – Process – Output มิติที่ ๒ ลักษณะขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้านวัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบัน มิติที่ ๓ ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ด้านพันธกิจ และมิติที่ ๔ ลักษณะและขอบข่ายด้านความต้องการของสังคม ซึ่งขอบข่ายและลักษณะตัวบ่งชี้ ดังกล่าวนั้น สอดคล้องกับ การศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ของ สุเมธ กาญจนพันธุ์ (๒๕๕๑) พบว่า ในอนาคต องค์กรธุรกิจจะให้ความสำคัญกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น จะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านนี้โดยเฉพาะ มีการมุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของพนักงาน คู่ค้า มากขึ้น และจะมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจโดยเฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมนูญริศร อภิวิชญ์ชลชาติ (๒๕๕๑) ที่ศึกษาพบว่า ปตท.ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านนโยบายของบริษัท และปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์ ค่านิยมขององค์กร โดย “มุ่งไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศด้วยการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีแก่สังคมและชุมชน รวมทั้งมีความสามารถในการให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่เหมาะสมต่อผู้มีส่วนได้เสีย” รวมทั้งในหลักการการกำหนดรูปแบบ ของ

CSR ของ Kotler and Lee (2005) ได้กำหนดรูปแบบ CSR ไว้ ๔ รูปแบบ คือ การส่งเสริมประเด็นทางสังคม การบริจาคโดยตรง อาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน และข้อปฏิบัติทางธุรกิจเพื่อรับผิดชอบต่อประเด็นสังคม อีกทั้ง สายทิพย์ โสรรัตน์ (๒๕๕๒) พบปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกประเด็นทางสังคมที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ผลการดำเนินการขององค์กรที่มีผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและต่อสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับบริบทขององค์กร ทั้งในเรื่องของนโยบาย เป้าหมาย และธุรกิจหลัก และกิจกรรม CSR และระดับความรุนแรงและเร่งด่วนของปัญหาทางสังคมที่ต้องการการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหา รวมถึง ทศนีย์ เหลืองตระกูล (๒๕๕๒) ที่ศึกษาพบว่า การดำเนินงานด้าน CSR ขององค์กรเป็นส่วนหนึ่งของหลักการกำกับดูแลกิจการ เพื่อดูแลผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ กรรมการผู้จัดการใหญ่/คณะกรรมการบริษัท/ธนาคาร เป็นผู้ผลักดันการดำเนินงานด้าน CSR แนวทางการดำเนินงานด้าน CSR ขององค์กรชั้นนำคือ การกำหนดนโยบาย CSR ซึ่งบูรณาการเข้ากับวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กร ผู้บริหารมีพันธะผูกพันในการดำเนินงาน CSR โดยให้พนักงานมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม CSR นอกจากนี้ นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช (๒๕๔๑) ศึกษา พบว่า ดัชนีด้านการบริหารเป็นส่วนหนึ่งในเกณฑ์การจัดอันดับคุณภาพ โดยได้กำหนดกรอบดัชนีปัจจัยคุณภาพการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยอาศัยกรอบแนวคิดรูปแบบการประเมินคุณภาพการศึกษาเชิงระบบ Input/Process/Output-Outcome Model ครอบคลุมองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษา ดังนั้นในการกำหนดลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ควรกำหนดลักษณะและขอบข่ายอยู่บนมิติมุมมองของ Input/Process/Output, วัตถุประสงค์การก่อตั้งหรือ พันธกิจ และความต้องการของสังคม เพื่อให้ครอบคลุม เป็นที่ยอมรับ สามารถพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งข้อสังเกตจากผลงานวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า การกำหนดขอบข่ายลักษณะของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่จะพัฒนาขึ้นนั้นควรต้องตั้งอยู่บริบทของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ที่มีพันธกิจ และลักษณะของชุมชน และสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ตามลักษณะ และอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการนำไปพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

๓. พัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการศึกษาพบว่า ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ๖๓ ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับค่าน้ำหนักจากมากไปหาน้อย ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑) การดูแลแก้ปัญหา ชุมชนและสังคม เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักสูงสุดที่สุดคือ ๗๔.๘๗ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ค่าน้ำหนัก ๗๑.๐๔ จำนวน ๗ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๓) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ค่าน้ำหนัก ๖๙.๒๒ จำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๔) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชน ค่าน้ำหนัก ๖๗.๔๗ จำนวน ๙ ตัว องค์ประกอบที่ ๕) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ค่าน้ำหนัก ๖๖.๔๕ จำนวน ๑๓ ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ ๖) การบริหารแบบมีส่วนร่วม ค่าน้ำหนัก ๖๔.๔๘ จำนวน ๑๐ ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ ๗) จริยธรรมทางวิชาการ ค่าน้ำหนัก ๕๘.๙๖ จำนวน ๑๒ ตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระประมวล บุตรดี (๒๕๕๒) ที่พบว่า การดำเนินงาน CSR ของบริษัทปูนซิเมนต์ไทย (ลำปาง) เป็นรูปแบบการดำเนิน กิจกรรมเพื่อการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructionism) เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งนำไปสู่ความสามารถที่ช่วยเหลือ ตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต อีกทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมงานวิจัยเพื่อการพัฒนาแบบ สร้างสรรค์ปัญญา รวมถึงเป็นไปตามกรอบแนวคิดของเครือข่ายมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN University Network; AUN, 2011) คือ บรูไน สาธารณรัฐเปรู ฟิลิปปินส์

โรมาเนีย สหรัฐเม็กซิโก อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย เปรู และเวียดนาม ที่ได้รวบรวมกิจกรรมผลงานโครงการของมหาวิทยาลัยในเครือข่าย ที่มีความมุ่งมั่นในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ๒) ด้านการบริหารจัดการ ๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ ๔) ด้านคุณภาพชีวิตของนักศึกษา โดยเป็นไปในแนวทางเดียวกันในลักษณะของแนวทางที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดการศึกษาที่มีเป้าหมายให้ชุมชนที่อยากไว้ พร้อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า มีการกำหนด USR ไว้ในพันธกิจ วิสัยทัศน์ ของมหาวิทยาลัย สร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของสังคม มีการจัดหลักสูตร เป็นการสนับสนุนความรู้และ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการทางสังคมให้มหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสแสดงบทบาทหน้าที่ของตัวเองในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในระดับประเทศ และระหว่างประเทศ มีการกำหนดกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของนักศึกษาเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม เปิดโอกาสให้นักศึกษาเสนอหัวข้อที่ต้องการทำวิจัยเกี่ยวกับโครงการบริการชุมชน โดยเฉพาะถ้าเป็นการสะท้อนถึงความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น ที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเติบโตอย่างยั่งยืนซึ่งหัวข้อนั้นก็จะได้รับการสนับสนุนให้ทำการวิจัยต่อไปในอนาคต มีการจัดการศึกษาโดยศูนย์การเรียนรู้ทางไกลโดยนำระบบเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ มีการจัดการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ ออกอากาศผ่านอุปกรณ์พิเศษด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เชื่อมต่อภายในและต่างประเทศ ใช้ระบบเครือข่ายที่เหมาะสมระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ มีการจัดการเกี่ยวกับ จริยธรรม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดจากองค์กร ทั้งในด้านสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกำหนดเป็นนโยบาย และยึดถือปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ด้วยความรับผิดชอบต่อบุคลากรของมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็น นักศึกษา อาจารย์ บุคลากร ช่วยทำให้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน เกิดความตระหนัก เกิดความเข้าใจในความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศและของโลก นอกจากนี้ยังเป็นไปในแนวทางเดียวกับการประกาศ ปฏิญญา “มหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม” ของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยสุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๕๔) ระบุไว้ว่า หนึ่งในภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย คือการพัฒนาบัณฑิตศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้บัณฑิตถึงพร้อมด้วยวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม อีกทั้งสามารถดำรงและช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมได้ โดยร่วมสร้าง “ประชาคมมหาวิทยาลัย” ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันให้เป็นประชาคมแห่งความเสมอภาค ศักดิ์ศรี และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคม มหาวิทยาลัยได้รับทรัพยากรจากประชาชน จึงต้อง “คืน” คุณค่า และความสุขแก่ประชาชน มหาวิทยาลัยต้องต้องสร้างความรู้ ความจริง เพื่อเตือนสติ และสร้างสรรค์แนวทางที่ถูกที่ควรร่วมกับสังคม รวมถึง พัลลภา ปิตินันต์ (๒๕๕๒) ที่ศึกษาพบว่าประเด็นทางจริยธรรมเป็นประเด็นที่เด็กในประเทศกำลังพัฒนาสนใจ มากกว่าเด็กในประเทศที่พัฒนาแล้ว เด็กต่างชาติส่วนใหญ่จะดำเนินโครงการที่ลงไปช่วยเหลือประเทศอื่นมากกว่าในบ้านตัวเองขณะที่เด็กในประเทศกำลังพัฒนาจะเน้นไปที่การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งไม่แตกต่างกับองค์กรธุรกิจระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้วที่ให้น้ำหนักกับประเด็นทางสังคมและโครงการในรูปแบบที่ใกล้เคียง

จากผลการวิจัย มีข้อสังเกตพบว่า องค์กรประกอบที่มีจำนวนตัวบ่งชี้มากแต่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุดคือ องค์กรประกอบด้าน “จริยธรรมทางวิชาการ” ในขณะที่ องค์กรประกอบด้าน “การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” มีจำนวนตัวบ่งชี้มากที่สุด แต่ก็มีค่าน้ำหนักที่ใกล้เคียงกับตัวประกอบด้านอื่นๆ ที่มีค่าน้ำหนักลดหลั่นกันในระยะไม่ต่างกันมากนัก แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ด้าน “จริยธรรมทางวิชาการ” ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องตระหนัก ให้ความสำคัญ ในขณะที่ องค์กรประกอบด้านอื่นๆ ที่มีค่าน้ำหนักไม่ต่างกันมากนัก แม้ว่า

จะมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่ต่างกัน ก็เป็นไปตามธรรมชาติของพันธกิจ และ อัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ดังนั้น ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทุกด้าน นอกจากนี้ ยังพบว่า ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่าง แนวทาง ลักษณะและขอบข่าย ตลอดจนตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสามข้อ กล่าวคือ ทั้งแนวทาง ลักษณะและขอบข่าย และตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ภายใต้กรอบพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา นำมาซึ่งการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลที่อยู่ในกระบวนการ Input-Process-Output โดยส่งผลต่อชุมชน สังคม ตามลักษณะของตัวบ่งชี้ทั้ง ๗ ด้าน อันจะนำมาซึ่ง ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษานำกรอบแนวทาง ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ไปเป็นข้อมูลฐานคิด สำหรับการวางแผนเชิงนโยบายในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาเองแต่ละแห่ง ที่มีอัตลักษณ์ มีพันธกิจ มีลักษณะทางกายภาพ ตลอดจน มีปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่แตกต่างกัน

๒. ควรจัดทำโครงการนำร่องเกี่ยวกับ “การเป็นมหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม” ให้กับสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม โดยการนำ องค์ประกอบ ๗ ด้าน ไปบูรณาการ พัฒนาศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาในทุกมิติ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยสอดแทรกอยู่ในกระบวนการต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษา โดยให้เป็นไปในลักษณะของ “ความสมัครใจ” อย่างเป็นระบบ มีกรอบมาตรฐาน ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา ที่จะพัฒนาขึ้นให้สามารถเกิดผลประจักษ์ได้อย่างยั่งยืน

๓. การมุ่งเน้นด้าน “จริยธรรมทางวิชาการ” สถาบันอุดมศึกษา ควรกำหนดกรอบตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งเน้นความสำคัญ ด้านจริยธรรมทางวิชาการ ให้มีความสำคัญไม่น้อยกว่าองค์ประกอบด้านอื่นๆ เนื่องจาก จริยธรรมทางวิชาการ เป็นองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม ที่มีจำนวนตัวบ่งชี้มากในขณะที่ปรากฏว่าเป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันสภาพการณ์จริง ในสถาบันอุดมศึกษา ระดับการแสดงออกถึงความมีจริยธรรมทางวิชาการน้อย ซึ่งโดยนัยแห่งการแสดงถึงการมีจริยธรรมในเชิงวิชาการ นับว่าเป็นพื้นฐานในการธำรงไว้ซึ่ง ความถูกต้อง ดิงาม ในการประพฤติปฏิบัติ ของคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุก ๆ ด้านเป็นพื้นฐาน

๔. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ ที่ใช้ประกอบการพิจารณา หรือการประเมิน ในการนำไปปฏิบัติในแต่ละสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๕. ควรศึกษาวิจัยตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะทาง พันธกิจหรือบริบท ใกล้เคียงกัน เช่น กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยราชภัฏ หรือ กลุ่มสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล รวมทั้ง กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้ง สถาบันที่จัดการการศึกษา ในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาในสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงแนวทางการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันการศึกษาทุกระดับในประเทศอย่างเป็นระบบ ช่วยยกระดับการพัฒนาด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกษม วัฒนชัย. (2554). **มหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม...สังคมรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัย ครั้งที่ 1 :จุดเปลี่ยน CSR กับคุณภาพการศึกษาไทย. สัมภาษณ์.**
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2554). สัมมนาวิชาการเศรษฐกิจพอเพียงด้านธุรกิจ. ครั้งที่ 3. **องค์กร CSR พอเพียง.** [Online]. เข้าถึงได้จาก <http://www.rdpb.go.th/rdpb/Upload/Download/.pdf> [15 มิถุนายน 2554].
- ทัศนีย์ เหลืองตระกาลกูร. (2552). **การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ได้รับรางวัลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์สาขาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐนนท ทวีสิน. (2553). **Mind Responsibility: Beyond the Ivory Tower : University, College, School Social Responsibility (UCSSR).** BRANDAGE. **สัมภาษณ์.**
- ณัฐชรินทร์ อภิวิชัยชลชาติ. (2551). **การศึกษาการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน).** สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคม. (2555). **แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ.** 2000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทเมจิกเพรส จำกัด.
- สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2552). **แนวโน้มการดำเนินกิจกรรมซีเอสอาร์ในปี พ.ศ.2552 .**[Online]. เข้าถึงได้จาก http://thaicrs.blogspot.com/2009/04/csr_09.html [11 ธันวาคม 2553]
- สายทิพย์ โสรรัตน์ . (2552). **หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเด็นทางสังคม เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ.** วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 49,3 (ก.ค.-ก.ย.52) 131-155
- สุเมธ กาญจนพันธุ์. (2551). **กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility Management Strategy of Business Corporation).** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุประพล นกทอง. (2552). **ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทธุรกิจในประเทศ .** วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-2565).**[Online]. Available from://<http://www.knit.or.th>[30 กันยายน 2550].

ภาษาอังกฤษ

- ASEAN University Network. (2011). **University Social Responsibility and Sustainability.**TANAPRESS CO.,LTD Bangkok.

- International Organization for Standardization. (2010). **Guidance on social responsibility** [Online]. Available from: <http://www.siccsr.org/WebSite/crs/Upload/File/201202/20120224135241687500.pdf>. [2010, December 1].
- Maurice, F. (1992). **United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro**, [Online]. Available from: <http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html> [1992, June 3].
- Philip Kotler and Nancy Lee. (2005). **Corporate Social Responsibility. Doing the Most for your Company and your cause**. John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. Canada.
- UNESCO. (2009). **2009 World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research For Societal Change Development**. [Online]. Available from: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED/pdf/WCH E_2009.pdf [2009, July 5].
- United Nations Development Program. (2000). **Corporate Social Responsibility in India** Bangkok: ESCAP.
- Smith, D.E. (2005). **Researching Australian Indigenous Governance : A Methodological and Conceptual Framework**, Working Paper No.29/2005, The Australian National University.